

Соколовська І.І., Гончаренко І.М., к.е.н., доцент

Київський національний університет технологій та дизайну

РОЗРОБКА ІНВЕСТИЦІЙНОГО БІЗНЕС-ПРОЕКТУ

Анотація. У статті проаналізовано основні підходи до трактування інвестиційного бізнес-проекту вітчизняними та зарубіжними науковцями. Розглянуто особливості управління інвестиційним бізнес-проектом, його основні інструменти. Досліджено структуру інвестиційного бізнес-проекту та проаналізовано особливості організаційно-економічного механізму реалізації бізнес-проекту. Визначено основні стадії розробки та реалізації інвестиційного бізнес-проекту.

Ключові слова: інвестиційний бізнес-проект; управління; підприємство.

Sokolovska I., Goncharenko I.

Kyiv National University of Technologies and Design

DEVELOPMENT OF INVESTMENT BUSINESS PROJECT

Abstract. In the article analyzes the main approaches to the interpretation of the investment business project by foreign and foreign sciences. The special features of the management of the investment business project and its main tools are revealed. The structure of the investment business project was then analyzed and the particularities of the organizational and economic mechanism of realizing the business project were analyzed.

Keywords: investment business project; management; enterprise.

Постановка проблеми. У сучасних економічних умовах успішна діяльність підприємства неможлива без здійснення ним інвестиційної діяльності. Зміна технологічного укладу, диверсифікація діяльності, нестабільна економічна ситуація, ускладнення зовнішнього середовища, в якому здійснює господарську діяльність підприємство, вимагають від нього пошуку нових шляхів розвитку. Серед таких дієвих інструментів розвитку підприємства можна назвати інвестиційну діяльність, отримання високих результатів від реалізації якої є можливим за умови дотримання порядку реалізації інвестиційних проектів і належного управління ним.

Залучені інвестиції сприяють динамічному розвитку підприємства та дозволяють йому вирішувати завдання стосовно розширення господарської діяльності завдяки зростанню фінансових і матеріальних ресурсів. Інвестиційна діяльність для підприємства є можливістю посилити власні конкурентні переваги як на внутрішньому ринку, так і на зовнішньому. Оскільки, в сучасних динамічних економічних умовах, саме інвестиції є важливою умовою економічного зростання підприємства при посиленні рівня конкуренції та зростання швидкості технологічних змін. Проте, підвищення конкурентоспроможності підприємства можливе тільки за умови формування чіткої, досконалої та адаптивної інвестиційної стратегії.

Аналіз останніх досліджень. Теоретичні питання та практичні аспекти розробки інвестиційного бізнес-проекту розглядалися у працях таких вітчизняних та зарубіжних науковців, як В. Базилевич, І.А. Бланк, Н.М. Гайдіс, А.П. Дука, А.І. Зімін, Л.В. Лисиця, В.П. Попов, В.П. Семенов, І.І. Ткачук та ін.

Метою статті є визначення особливостей процесу розробки інвестиційного бізнес-проекту.

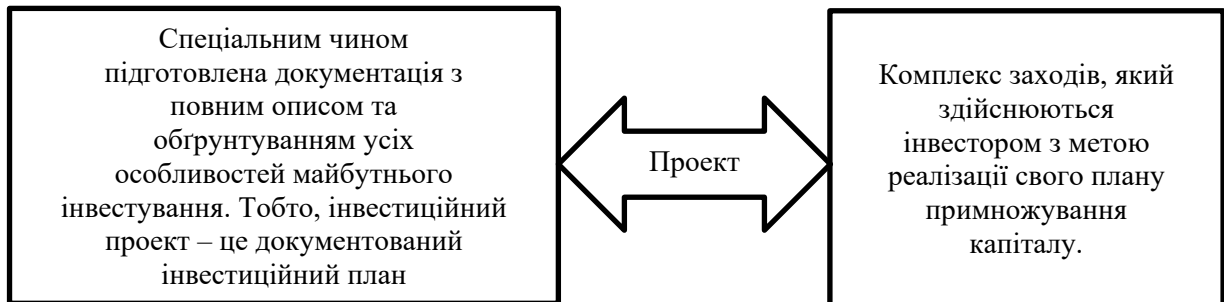
Виклад основного матеріалу. На підприємствах інвестиційна діяльність здійснюється у формі інвестиційних бізнес-проектів. У сучасній економічній літературі поширені різні тлумачення категорії «інвестиційний проект». Найчастіше інвестиційний проект розглядається як завдання з певними вихідними та необхідними результатами, при цьому включаючи такі умови реалізації як вартість, строки, якість. Інвестиційний проект є організаційною формою здійснення процесу інвестування.

Поняття інвестиційного проекту зосереджує як стратегічне планування, так і практичну реалізацію оперативного управління діяльності підприємства.

А.П. Дука визначає сутність інвестиційного проекту у двох аспектах: як документ та як конкретні дії інвестора стосовно реалізації своїх інвестиційних намірів [1, с. 69]:

1) інвестиційний проект – це підготовлена спеціальна документація, яка містить максимально повний опис інвестиційного проекту та обґрунтування усіх його особливостей;

2) інвестиційний проект – це комплекс заходів, які здійснює інвестор задля реалізації свого плану нарощування капіталу (рис. 1).

Джерело: побудовано на основі [1].

Рис. 1. Підходи до визначення сутності інвестиційного проекту

Згідно з Законом України «Про інвестиційну діяльність», інвестиційним проектом є сукупність цілеспрямованих організаційно-правових, управлінських, аналітичних, фінансових, інженерно-технічних заходів, які здійснюються суб'єктами інвестиційної діяльності та оформлені у вигляді планово-розрахункових документів, необхідних та достатніх для обґрунтування, організації та управління роботами з реалізації цього проекту [2].

На думку І.О. Бланка, інвестиційний проект – це сукупність заходів, які передбачають певні капіталовкладення для отримання прибутку або соціального ефекту в майбутньому [3, с. 98].

Бізнес-словник визначає інвестиційний проект з точки зору діяльності як довгострокове вкладення грошових коштів для втілення певної бізнес-ідеї до моменту досягнення стабільного доходу від її реалізації [4].

Науковці М.І. Книш, Ю.П. Тютіков, Б.А. Перекатов визначають інвестиційний проект як систему розрахунково-фінансових та організаційно-правових документів, які потрібні для реалізації заходів, що містять їх опис. На думку В.А. Верби та О.А. Загородніх, інвестиційний проект – це пакет інвестицій і пов'язаних з ними видів інвестиційної діяльності, які характеризуються метою здійснення, обмеженістю фінансових ресурсів, наявністю певних зовнішніх умов, вирішення проблеми досягнення результатів [5, с. 1069].

А.І. Зімін визначає інвестиційний проект як програму реалізації інвестицій, яка пов'язана з обґрунтуванням їх економічної доцільності, обсягом і строками реалізації, у тому числі з формуванням усіх необхідних проектно-кошторисних документів і описом конкретних практичних дій щодо реалізації бізнес-плану [6, с. 158]. Тобто інвестиційний проект є сукупністю намірів, обґрунтувань і практичних дій стосовно реалізації інвестиційного процесу, з дотриманням визначених інвестором конкретних фінансово-економічних і соціальних результатів. В.П. Попов і В.П. Семенов зауважують, що інвестиційний проект є комплексом взаємопов'язаних заходів по вкладанню капіталу протягом обмеженого періоду часу задля отримання доходів у майбутньому [7, с. 37].

Н.М. Гайдіс розглядає інвестиційний проект як об'єкт фінансової операції, що пов'язана з розподіленими в часі фінансовими надходженнями і витратами коштів [8, с. 59]. З цього визначення виходить, що будь-яке планування можна вважати інвестиційним, що не є правильним, оскільки грошові потоки характерні не тільки для інвестиційної діяльності.

В.Базилевич трактує інвестиційний проект як цілеспрямоване, наперед опрацьоване, заплановане створення і модернізацію фізичних об'єктів, технологічних процесів, технічної і організаційної документації для них, фінансових, матеріальних, трудових ресурсів, управлінських рішень та заходів їхнього виконання [9, с. 13]. Тобто він певною мірою звужує поняття інвестиційного проекту, розглядаючи його тільки як захід з проектування, будівництва або модернізації.

І.І. Мазур дає наступне визначення інвестиційного проекту – це інвестиційна акція, що передбачає вкладення певної кількості необхідних ресурсів (фінансових, інтелектуальних, матеріальних, людських) для отримання запланованого результату та досягнення певних цілей у визначені терміни.

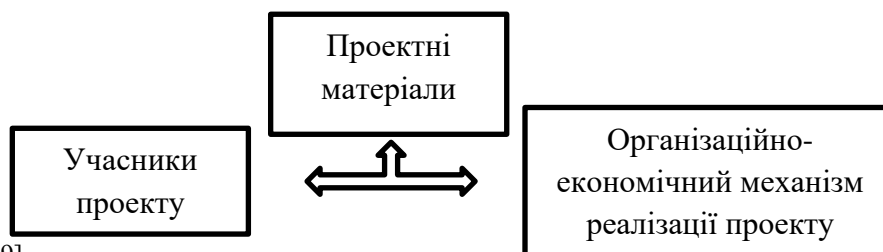
Зарубіжні дослідники Ф. Кліффорд та У. Ларсон наголошують на комплексності інвестиційного проекту, розглядаючи його як єдиноразовий, комплексний, обмежений у часі і ресурсах захід з визначеними вимогами інвесторів [10, с. 109].

Узагальнення досліджень науковців дозволяє стверджувати, що категорія «інвестиційний проект» набуває суттєвих трансформацій, які випливають внаслідок якісних змін зовнішнього середовища, управлінських технологій та, безпосередньо, потреб інвесторів. Проведене дослідження позицій вчених щодо сутності поняття «інвестиційний проект» дозволяє стверджувати, що воно характеризується динамічністю та різноаспектними проявами. Зокрема, інвестиційний проект – це:

- певним чином підготовлена документація з повним описом і обґрунтуванням всіх особливостей майбутнього інвестування, тобто інвестиційний проект – це документований інвестиційний план;
- комплекс заходів, який здійснюється інвестором задля реалізації свого плану збільшення капіталу;
- безпосередньо програма реалізації інвестицій;
- вкладення ресурсів в певну справу задля отримання запланованого результату у встановлений термін;
- задача з відомими початковими даними та результатами, що визначають спосіб її розв'язання.

Під управлінням інвестиційним проектом необхідно розуміти процес організації, планування та координації матеріальних, фінансових, людських та інших ресурсів протягом усього його життєвого циклу, який націлений на досягнення поставлених завдань.

З метою визначення особливостей управління інвестиційним проектом необхідно його структурувати. Структура інвестиційного проекту – це організація зв'язків між усіма його елементами (рис. 2).

Джерело: [10, с. 109].

Рис. 2. Структура інвестиційного проекту

Як бачимо з рис. 2, структура інвестиційного бізнес-проекту характеризує цілісність і єдність усіх його елементів. Розглянемо детальніше, що собою являє певний складовий елемент інвестиційного проекту.

До проектних матеріалів бізнес-проекту належать проектно-кошторисні документи, що є обов'язковими при проектуванні об'єктів інвестування:

- техніко-економічне обґрунтування будівництва інвестиційного об'єкта (підприємства, будівель, споруд);
- проект будівництва інвестиційного об'єкта (підприємства, будівель, споруд);
- обґрунтування інвестицій у будівництво об'єкту (підприємства, будівель, споруд);
- бізнес-план, який подається у встановленій формі в складі заявки на участь у конкурсному розподілі інвестиційних ресурсів.

Також можуть бути додаткові матеріали, що розробляються учасниками проекту при експертизі і безпосередній підготовці проекту до реалізації.

Основними у інвестиційного проекту є: інвестори, замовники, виконавці, користувачі проекту. Слід відзначити, що всі інвестори можуть впливати на інвестиційний об'єкт як безпосередньо, так і опосередковано. Перевагою опосередкованого впливу є те, що у такому випадку зменшуються ризики інвесторів, внаслідок того, що частина ризиків переходить до інших учасників інвестиційного проекту, відмінних від інвесторів. Це відбувається тоді, коли інвестор доручає організацію і контроль за реалізацією інвестиційного проекту іншому суб'єкту – замовнику цього проекту, котрий може делегувати частину власних завдань ще одному суб'єкту – користувачу інвестиційного проекту [5, с. 140].

До організаційно-економічного механізму реалізації інвестиційного проекту відносять:

- усю нормативну документацію, на основі якої відбувається взаємодія учасників проекту;
- зобов'язання, які приймаються учасниками проекту, гарантії цих зобов'язань і санкції за їхнє порушення;
- умови фінансування реалізації інвестиційного проекту;
- система управління реалізацією інвестиційного проекту, яка забезпечує синхронізацію діяльності і захист інтересів усіх учасників;
- особливості облікової політики;
- період реалізації інвестиційного проекту;
- графік реалізації інвестиційного проекту [3, с. 138].

Інструментами управління інвестиційним проектом, що довели свою ефективність, є реінжиніринг, контролінг, аутсорсинг. Реінжиніринг – це досить складний і громіздкий процес, тому коли керівництво передбачає реалізацію інвестиційного проекту неможливим, потрібно уникати реінжинірингу бізнес-процесів. Особливо це стосується інвестиційних проектів, неефективне використання яких не виправдає фінансові затрати на їхню розробку та реалізацію, що може бути негативно оцінено інвесторами.

Не менш важливим інструментом управління інвестиційним бізнес-проектом є контролінг, концепція якого передбачає ефективне управління проектом з метою забезпечення його сталого та тривалого існування в мінливому зовнішньому середовищі, враховуючи існування внутрішніх та зовнішніх загроз на стратегічний розвиток підприємства. Контролінг передбачає проведення збору, обробки та аналізу даних, забезпечення інформацією про стан і використання інвестиційного продукту менеджменту різних рівнів задля оцінювання економічної ефективності й розробки

прогнозних показників розвитку підприємства. Система контролінгу забезпечує реалізацію функцій планування, обліку, аналізу й управління у використанні усіх ресурсів, спрямованих на реалізацію інвестиційного проекту. Використання контролінгу дозволяє поетапно оцінити реалізацію інвестиційного проекту, оперативно виявляти його «слабкі» місця та формулювати пропозиції, спрямовані на подолання недоліків і ефективне використання інвестиційного продукту.

Для якісного управління інвестиційним проектом керівництво підприємства може прийняти рішення про використання такого інструменту управління інвестиційним проектом як аутсорсинг. Сутність аутсорсингу полягає в залученні висококваліфікованих спеціалістів для досягнення мети проекту. Аутсорсинг ефективний, але для нього характерний найбільший рівень ризику. Залучення зовнішніх спеціалістів до проекту може призвести до зниження інформаційної та економічної безпеки, що вимагає зваженого рішення при виборі зовнішнього спеціаліста й адекватної оцінки його репутації.

Досить важливим питанням є визначення основних стадій реалізації інвестиційного бізнес-проекту:

1. Доінвестиційна стадія – це етап формування інвестиційного задуму та визначення інвестиційних можливостей, який є основою для складання всіх нормативних та інших документів, з якими повинні ознайомитися усі учасники та потенційні інвестори з метою залучення додаткового капіталу. Якщо інвестиційний проект зацікавить інвесторів, то підприємство може прийняти рішення щодо проведення інвестиційного конкурсу, на якому буде визначено майбутніх партнерів.

2. Аналіз і оцінка можливих ризиків при реалізації проекту і визначення майбутнього ефекту (прогнозний). На цій стадії відповідальні особи проектно-кошторисну документацію по даному інвестиційному проекту, визначають ймовірні ризики, що можуть виникнути у ході реалізації проекту та стати причиною зниження його ефективності чи навіть невиконанням термінів реалізації і оцінюють, який кінцевий результат у перспективі повинно отримати підприємство.

3. Розробка проекту – на цьому етапі проводиться оформлення інвестиційної ідеї шляхом складанням бізнес-плану проекту – основний документ, у якому відображається інформація про системну оцінку перспектив і ризиків даного інвестиційного проекту. На цій стадії на підставі усієї інвестиційної документації приймається остаточне рішення про доцільність фінансування цього інвестиційного проекту чи відмови від нього.

4. Визначення відповідальних осіб за використання усіх необхідних ресурсів і реалізацію інвестиційного проекту. На основі проектно-кошторисної документації виконавці проекту повинні реалізувати інвестиційну ідею відповідно до заздалегідь визначеної мети.

5. Оцінка результативності проекту. На заключному етапі передбачено не тільки оцінювання, але й результативне управління і контроль, які забезпечить максимальний ефект від реалізації цього інвестиційного проекту.

Усі ресурси, які використовуються в процесі реалізації інвестиційного проекту, незалежно від його виду, можна поділити на: економічні, фінансові, трудові. За метою свого використання, ресурси можуть бути як інвестиційними так і не бути ними. Проте всі ресурси, що використовуються в інвестиційному проекті, є інвестиціями.

Розроблення бізнес-плану інвестиційного проекту є досить трудомістким процесом і вимагає значних матеріальних затрат та затрат часу. Процес розробки бізнес-плану інвестиційного проекту включає три основних етапи:

- 1) підготовчий;
- 2) етап безпосередньої розробки бізнес-плану проекту;

3) етап реалізації бізнес-плану.

Ефективність бізнес-плану інвестиційного проекту значною мірою визначається раціональністю побудови процесів з його розробки і використання відповідних процедур, зокрема:

1) організаційні процедури. Раціональна організація процесу розробки бізнес-плану ґрунтується на дотриманні певних принципів:

– чіткий розподіл обов'язків між суб'єктами бізнес-планування і координації їхніх дій;

– забезпечення взаємозв'язку і взаємоузгодженості між окремими розділами бізнес-плану при його розробці;

– доведення положень бізнес плану проекту до всіх зацікавлених сторін [11, с. 70].

Розробниками бізнес-плану інвестиційного проекту є: керівництво підприємства, яке є ініціатором бізнес-планування і координатором дій виконавців; автори інвестиційної ідеї; фахівці підприємства у різних сферах діяльності (фінансисти, маркетологи, юристи, технологи тощо); незалежні зовнішні експерти та консультанти.

2) процедури і технології планування. Процедурами бізнес-планування є:

– цілеорієнтація і цілепокладання, за допомогою яких підприємство визначає орієнтири стосовно результатів впровадження інвестиційного задуму, регламентує цілі бізнес-плану;

– забезпечення своєчасності розроблення бізнес-плану проекту – через планування термінів реалізації проекту;

– аналіз і оцінка сучасного стану діяльності підприємства;

– прогнозування майбутнього розвитку інвестиційного проекту, з використанням методів екстраполяції, побудови сценаріїв імовірнісних подій тощо. Одночасно з цим потрібно забезпечити багатоваріантність бізнес-плану, що дозволить оперативно відреагувати на динамічні зміни ринкового середовища, наперед до них підготуватись та уникнути ризиків (чи мінімізувати їх). Використання економіко-математичних методів при розробці бізнес-плану може надати йому більшої переконливості, оптимізувати досягнення очікуваних результатів та прогнозування ризиків;

– опис технологій переходу від сучасного до бажаного стану розвитку підприємства в ході реалізації бізнес-плану інвестиційного проекту;

– визначення необхідних ресурсів для реалізації інвестиційного задуму і джерел їх забезпечення.

3) збір та обробка інформації. Основними джерелами отримання інформації можуть бути: маркетингові агентства, інтернет-ресурси, бази даних підприємств, бізнес-клуби, офіційна статистична звітність державних органів влади та органів місцевого самоврядування, інша статистична інформація, наукові праці, дані маркетингових і соціологічних досліджень тощо.

4) процедури написання бізнес-плану, які ґрунтуються на використанні відповідних методик і методів планування.

Порядок формування структури бізнес-плану проекту та процесів стосовно його розробки визначається методикою, яка лежить в основі бізнес-планування. Залежно від обраної методики, бізнес-план може мати структуру:

– передбачену вимогами замовника;

– стандартну, яка сформована на основі міжнародних стандартів чи вітчизняних методичних рекомендацій.

Серед найбільш популярних методик, апробованих у світовій практиці, слід виділити: міжнародний стандарт розроблення бізнес-плану ЄБРР; міжнародний стандарт розроблення бізнес-плану ТАСІС; міжнародний стандарт UNIDO. У вітчизняній практиці з метою уніфікації і полегшення процесів і процедур розробки бізнес-плану, використовуються «Методичні рекомендації з розроблення бізнес-плану підприємств» та «Методичні рекомендації з розробки бізнес-планів інвестиційних проєктів», затверджені відповідними нормативними актами.

Висновки. Таким чином, у понятті інвестиційного проєкту як розкриваються різноманітні аспекти його реалізації: це і підготовлена документація з повним описом і обґрунтуванням всіх особливостей реалізації інвестиційного проєкту (документований інвестиційний план); комплекс заходів, які здійснюються інвестором задля реалізації свого плану примноження капіталу; програма реалізації інвестицій; вкладення ресурсів задля примноження капіталу. У практичному аспекті залучення інвестицій підприємствами інвестиційний проєкт можна визначити як програму залучення та реалізації інвестицій, з обґрунтуванням економічної доцільності, обсягом і строком реалізації, у тому числі зі складанням усієї необхідної проєктно-кошторисної документації і описанням конкретних практичних дій щодо його здійснення. Важливим етапом розробки інвестиційного проєкту є складання бізнес-плану проєкту, оскільки саме на цій стадії на підставі усієї інвестиційної документації приймається остаточне рішення про доцільність фінансування цього інвестиційного проєкту чи відмови від нього.

Список використаної літератури

1. Дука А. П. Теорія та практика інвестиційної діяльності. Інвестування: навч. посіб. 2-е вид. К.: Каравела, 2008. 432 с.
2. Про інвестиційну діяльність: Закон України від 18.09.1991 № 1560–XII. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1560-12/page>.
3. Бланк И. А. Инвестиционный менеджмент: учеб. курс. М.: ЭльгаН, 2012. 398 с.
4. Business Dictionary. URL: <http://www.businessdictionary.com/definition/investment-project.html>.
5. Ткачук І. І., Лядська В. М. Сучасні підходи до визначення сутності понять «інвестиції» та «інвестиційний проєкт». *Молодий вчений*. 2017. № 10. С. 1067–1070.
6. Зимин А. И. Инвестиции: вопросы и ответы. М.: ИД "Юриспруденция", 2006. 256 с.
7. Попов В. П., Семенов В. П. Организация и финансирование инвестиций. СПб.: Питер, 2001. 224 с.
8. Гайдис Н. М. Інвестування: навч. посібн. для студ. вищ. навч. закл. Львів, 2002. 271 с.
9. Базилевич В., Мазур І. Методичні аспекти оцінки масштабів тіньової економіки. *Економіка України*. 2004. № 8. С. 36–44.
10. Лисиця Л. В. Інвестиційний проєкт як економічна категорія. *Управління розвитком*. 2014. № 2. С. 108–110.
11. Пашута М. Бізнес-планування як фактор успішної підприємницької діяльності. *Персонал*. 2006. № 10. С. 66–74.